



Uitgave nr. 4

Marc DE SMEDT



# VAN WIEG TOT GRAF

De levenscyclus  
van een Weerdenaar  
tijdens de jaren  
1920 tot 1950



# **Van WIEG tot GRAF**

De levenscyclus van een Weerdenaar  
tijdens de jaren 1920 tot 1950

**Marc DE SMEDT**

## **Van WIEG tot GRAF**

De levenscyclus van een Weerdenaar  
tijdens de jaren 1920 tot 1950

Auteur: Marc DE SMEDT

Aanpassing: Roger DE BROECK

Lay-out: Joris DESAEGER

Verantwoordelijke uitgever: de Semse v.z.w.

ISBN D/2017/27982/4

© 2018 de Semse

# WOORD VOORAF

Beste lezer(es),

Deze uitgave is een bewerking van de “Verhandeling aangeboden ter verkrijging van de graad van Licenciaat in de Germaanse Filologie van de K.U.Leuven”, ingediend door Marc De Smedt in 1985.

De “Verhandeling” bestaat uit twee delen:

- Deel I bevat de uitvoerige beschrijving van het onderzoek van de verschillende aspecten van de levenscyclus van de Weerdenaar tijdens de periode van 1920 tot 1950.
- Deel II bevat uitsluitend zeer uitgebreid illustratiemateriaal.

Omdat we met deze uitgave niet de academische aanpak van een proefschrift nastreven, maar een lees- en kijkboek voor de doorsnee lezer willen brengen, hebben we de oorspronkelijke tekst van deel I op enkele plaatsen ingekort en de meest representatieve afbeeldingen uit deel II in de tekst ingelast om er een enkel boekdeel van te maken.

Wij wensen u veel lees- en kijkgenot.

Namens de Redactieraad van de Semse,  
Roger DE BROECK

# INHOUD

## Woord vooraf

## Inleiding

1. Situering van Weerde	8
2. Panorama van het oude Weerde	9
3. De kerk, haar patroonheilige, haar toren en haar klokken	13
4. De geestelijkheid van Weerde	16
5. De twee belangrijkste verenigingen tijdens het interbellum	20
6. Mijn grootouders, een toonbeeld van inzet voor de parochiegemeenschap	21
7. Keuze en situering van de informanten	23

## Deel A: GEBOORTE EN DOOP

### I. Geboorte

1. Wat zegt de volksmond als een vrouw zwanger is ?	35
2. Bijgelovige praktijken of gezegden i.v.m. de zwangerschap	36
3. Praktijken om zagezegd vooraf te weten of het een jongen of meisje zal zijn	36
4. Wat werd er gedaan als er geen kinderen kwamen ?	37
5. Vroedvrouwen	37
6. De kracht die aan Marieke Tiskes en Plien Bronnekes werd toegeschreven	38
7. Hoe werd de komst van het kindje voorbereid ?	38
8. Mamma, vanwaar komen de kindjes ?	38
9. Bevallen : thuis of in de kraaminrichting	39
10. Hoe gebeurde de bekendmaking van een geboorte ?	39
11. Aanduiding van peter en meter en mogelijke invloed op de naamgeving	40

### II. Doop

1. Het doopkleed	40
2. Dag en uur van de doop	41
3. Waar en door wie wordt gedoopt ?	41
4. Was er geld gemoeid met een doopplechtigheid ?	41

5. Het luiden van de klokken bij een doop	41
6. Herbergbezoek na de doopplechtigheid	41
7. Thuiskomst	42
8. Speciale doopplechtigheden	42
9. De kerkgang	42

### **III. Varia**

1. Ging men ergens op bedevaart of deed men godsdienstige praktijken naar aanleiding van een geboorte ?	43
2. Suikerbonen	43
3. Geschenken, gegeven bij een geboorte	44
4. Wiegeliedjes	44
5. Wat werd gedaan met doodgeboren kinderen ?	45
6. Wat werd verteld in verband met ongedoopte kinderen die sterven ?	45
7. Overzicht van religieuze en volksgeneeskundige middelen ter bestrijding van enkele kinderziekten	46

## **Deel B: LIEFDE EN HUWELIJK**

### **I. Verkering**

1. Bij welke belangrijke gelegenheden konden jongens met meisjes kennis maken ?	49
2. Door welke factoren wordt de partnerkeuze mee bepaald ?	49
3. Spelletjes om te weten of men al dan niet zou trouwen en hoelang dat nog zou duren	50
4. Wat kon er gebeuren als iemand een partner koos tegen de zin van de ouders	50
5. Zwangerschap tijdens de verkering	51
6. Slecht aflopende verkering	52

### **II. Verloving**

1. Verloving: algemeen	52
2. De verlovingsring	54
3. De tocht naar de pastoor	54
4. De officiële bekendmaking van het aanstaande huwelijk	54
5. De keuze van de huwelijksdag	55
6. Op welke dag in de week leidde men zijn bruid ter kerke?	56

### **III. Afscheid van de jongelingschap**

Wat de bruidegom de jongelingschap aanbood	57
--	----

### **IV. Huwelijk**

1. Geschenken van de ouders	57
2. Geschenken van de familieleden	59
3. Geschenken van de burens	61
4. De kosten van de huwelijksdag	62
5. Het burgerlijk huwelijk	63
6. De vooravond van de huwelijksdag	63
7. De versiering van het trouwhuis	63
8. Het bruidsboekje	64
9. De kledij van de trouwers	64
10. Typische liedjes over het huwelijk	66
11. De tocht van het woonhuis naar de kerk	66
12. De plechtigheid in de kerk	68
13. Na de kerkelijke plechtigheid	70
14. Het verlaten van het feest (voor een eventuele huwelijksreis)	75
15. Het feesten na de eigenlijke huwelijksdag	75

### **V. De trouwing**

De trouwing	76
-------------	----

## **Deel C: Dood en begrafenis**

### **I. Overlijden**

1. Het afleggen van een dode	77
2. Praktijken die verband houden met het overlijden van een persoon	77
3. Wat gebeurde met het uurwerk, de spiegel en de luiken ?	78
4. Het kruis van de kerk	78

6. Het luiden van de klokken	78
7. De huisdieren	78
8. De nachtwake en het gezamenlijk bidden voor de overledene	79
9. Het melden van de dood van een persoon, mondeling of via de rouwbrief	79
10. Het groeten van het lijk	81
11. Het kisten van de dode	81

## **II. Begrafenis**

1. Het buitendragen en het vervoer van het lijk	81
2. De lijkstoet	83
3. In de kerk	85
4. Het doodsprentje	86
5. Naar en op het kerkhof	88

## **III. Na de begrafenis**

1. Het uitvaartmaal	88
2. Overzicht van enkele gebruiken die wel of niet in Weerde bestonden	88
3. De rouwkleding	89
4. Bedankingskaartjes	89
5. De zielmissen en het jaargetijde	89
6. Het in ere houden van de nagedachtenis van de overledene	90

## **IV. Het graf**

1. De grafmaker	90
2. Het graf, vorm, versiering en onderhoud	90

## **V. Varia**

1. het overlijden van een kind	91
2. liederen die bij een begrafenis gezongen werden	91

## **Besluit**

91



# INLEIDING

## 1. Situering van Weerde

Weerde anno 1985 is een kleine gemeente in de provincie Brabant (nu Vlaams-Brabant) met een oppervlakte van 403 ha en ca. 2.200 inwoners. Het zit gekneld tussen de grotere centra Mechelen en Vilvoorde, die beide slechts acht kilometers van Weerde verwijderd liggen. De verkeerswegen, zoals de spoorlijn Antwerpen - Mechelen - Vilvoorde - Brussel en de E10 (in 2017 de E19), die deze steden verbinden, komen dan ook niet toevallig juist door mijn gemeente. De gemakkelijke verbindingen met de grootsteden, alsook het uit de mode geraken van het beroep van landbouwer, hebben in Weerde na de tweede wereldoorlog voor een sociale verschuiving gezorgd. Het aantal arbeiders (dat kon profiteren van de verbindingen) ging geleidelijk het aantal landbouwers evenaren en zelfs overtreffen. De laatste groep is nu zelfs bijna volledig verdwenen.

Maar naast de spoor- en autowegen is, geografisch gezien, vooral de Zenne voor iedere Weerdenaar een vertrouwd en onmisbaar gegeven. Een pittig detail is overigens dat Weerde, na de aanleg van het nieuwe stuk Zenne, een eiland geworden is. Indien men alle Zennebruggen zou opblazen, zou niemand nog binnen of buiten kunnen. De Zenne is bijgevolg onafscheidelijk met Weerde verbonden. En iedere rechtgeaarde Weerdenaar weet dan ook dat, wanneer de Zenne stinkt, er goed weer op komst is.

Op dit ogenblik maakt Weerde deel uit van de fusiegemeente Zemst, samen met Epegem, Elewijt, Hofstade en Zemst zelf. Weerde is het kleinste van de vijf. Het is bijvoorbeeld driemaal kleiner dan Zemst. Toch wil een geboren Weerdenaar er niet van horen Zemstenaar genoemd te worden. Oorzaak hiervan is de van ouds sterke rivaliteit tussen het kleine Weerde en zijn grote buur Zemst. De laatste "veldslag" dateert van 1981, toen de Weerdse voetbal-

ploeg "de dikke nekken van Zemst" met maar liefst 7-0 huiswaarts stuurde. Dit gezonde fanatisme, ontstaan als reactie op de ietwat laatdunkende houding van Zemst ten opzichte van Weerde, is eigen aan elke ras-echte Weerdenaar en was nog sterker tussen de twee wereldoorlogen, toen het leven, zowel in Weerde als in Zemst, nog veel landelijker was.

Weerde was toen in feite een echt boerendorp. In 1940 stonden er ongeveer 350 huizen (in 1985 reeds 720) voor een bevolking van circa 1.200 inwoners. Toen Louis Janssens in Weerde schoolliep (rond 1925), waren er dat precies 1111. Naar schatting 200 van die 350 huizen werden door boeren bewoond. De rest van de bevolking bestond uit arbeiders en een handvol bedienden die elke morgen de trein namen (want een busdienst bestond niet en bestaat ook nu nog niet)

naar Antwerpen of Brussel. Een dokter, apotheker, tandarts, rechter, advocaat of notaris moest men toen in Weerde niet komen zoeken. Zelfs de burgemeester was een echte boer. Ook middenstanders, op een tiental caféhouders na, waren er niet veel. De weinige winkels werden overigens meestal uitgebaat door de vrouw van een landbouwer.

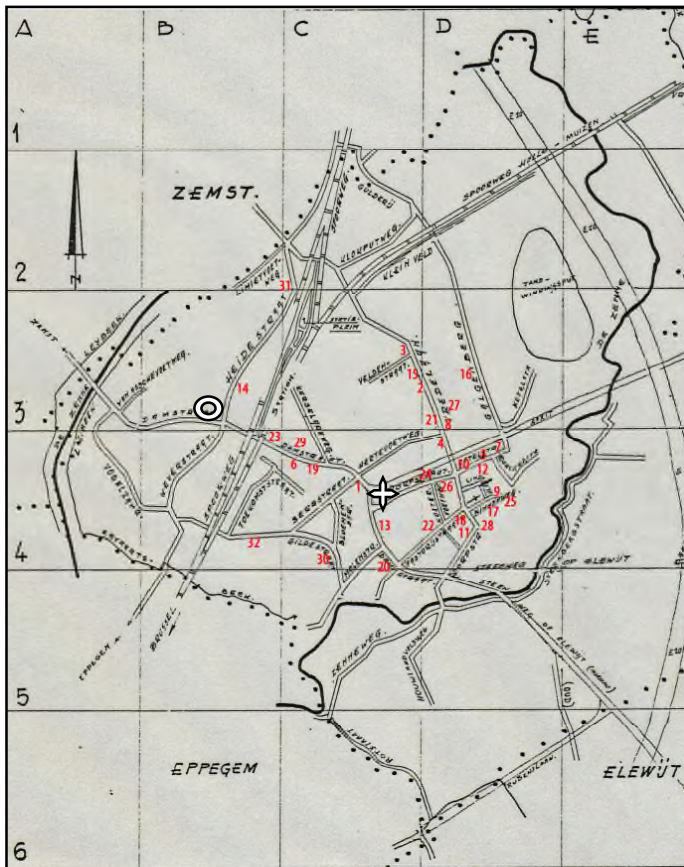
Toch was er in Weerde, naast de pastoor, nog iemand naar wie elke Weerdenaar opkeek: senator Leon Coenen. Hij werd te Weerde, vroeger vaak Weerde op Zenne genoemd, geboren op 15 maart 1876 en overleed te Parijs op 14 november 1940. Hij werd begraven op het kleine kerkhof rond de Weerdse kerk. Zijn graf ligt er nog steeds. Van de Weerdse familie Coenen is niemand meer in leven.

Samengevat kunnen we stellen dat Weerde een doorsnee

boerendorp was met weinig of geen geschoolde mensen (op de leraars, enkele bedienden, de pastoor en senator Coenen na), van wie de mannelijke bevolking de traditie in ere hield om 's zondags na de hoogmis van tien uur een pintje te gaan pakken in het café recht tegenover de kerk.



## 2. Panorama van het oude Weerde



**Weerde anno 1985**  
 O = Kapelletje van Onze-Lieve-Vrouw  
 X = Kapelletje van Sint-Martinus aan "Van Zwier"  
 Beide kapelletjes zijn thans verdwenen...

**Weerde anno 2017**





Foto genomen omstreeks 1930 van de Damstraat te Weerde toen nog Weerde-op-Zenne genoemd.

Wanneer men onder de spoorwegbrug kijkt bemerkt men in de verte het kapelletje van Onze-Lieve-Vrouw. Het stond op de hoek van de Damstraat en de Heidestraat. Er stonden drie in boogvorm aangeplante en gesnoeide bomen die als het ware een haag vormden. In het midden van de haag stond het beeldje.

Een algemeen zicht op het station van Weerde. Langs de spoorlijn 25 (Brussel - Antwerpen) en de spoorlijn 27 (Brussel - Antwerpen via Hofstade). De eerstgenoemde treinverbinding kwam tot stand in 1935. Weerde is gelegen langs de eerste spoorlijn op het Europese vasteland (Brussel — Mechelen). Ze werd geopend op 5 mei 1935. Destijds wilden Zemst en Weerde een station. Het station (1935) werd daarom gebouwd op ongeveer gelijke afstand van beide dorpskernen. Het los staand bijgebouw (stapelhuis en toiletten) werd afgebroken in de jaren zestig.



Een zicht op de Damstraat in Weerde, genomen vóór 1910, van op de spoorwegbrug van lijn 27 (Brussel — Hofstade — Mechelen). Rechts het boerderijtje van Mandus van Haesendonck en links het huis van de familie Antoon Goovaerts (bijgenaamd Schipper) - Louisa Swiggers.